

Զավեն Սմբատյան

*Հայաստանում Եվրոպական համալսարանի հայցորդ,
Երևանի քաղաքապետարանի աշխարակազմի իրավաբանական վարչության
վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ գործերի քննության բաժնի պետ
Էլ. հասցե՝ zaven.smbatyan@yerevan.am*

DOI: 10.53614/18294952-2023.1-58

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱԿՏԻ ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆՄԱՆ ՏԵՍԱԿԱՆ-ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՅԵՐԸ ՆԵՐՊԵՏԱԿԱՆ ԵՎ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ

Հոդվածում հանգամանորեն քննարկվում են վարչական ակտի հասկացության սահմանման տեսական-իրավական հիմնահարցերը: Քննարկվում են նաև վարչական ակտ հասկացության սահմանման ներպետական և միջազգային իրավական կարգավորումները:

Սույն հոդվածի նպատակը իրավական հետազոտության հիման վրա վարչական ակտի հեղինակային հասկացության սահմանումն է, ինչպես նաև միջազգային և ներպետական տեսական և գործնական փորձի հիման վրա այդ հասկացության հստակ խարսխումը ՀՀ գործող օրենսդրական դաշտում:

Հոդվածում քննարկվում է այնպիսի հարց, որն այս կամ այն չափով արտացոլում է ստացել տարբեր հեղինակների աշխատություններում, սակայն թեմայի բովանդակությունը կազմող ինստիտուտի շուրջ ծառացող հիմնախնդիրների վերաբերյալ առանձին համալիր գիտական քննարկման ու իրավական վերլուծության առարկա չի եղել, ինչը փորձ է արվել կատարել սույն աշխատանքում:

Սույն աշխատանքի արժեքն ու գործնական նշանակությունը, ինչպես նաև նորույթը դրսևորվում է վարչական ակտի

հասկացության բնորոշման տարբեր երկրների իրավական փորձով, Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի առաջարկությամբ, ինչպես նաև ՀՀ վճռաբեկ դատարանի դատողություններով, որոնց արդյունքում հողվածում հիմնավորված է այն դատողությունը, ըստ որի վարչական ակտն օրենքով սահմանված ձևին համապատասխան ընդունված, արտաքին դրսևորմամբ, կարգավորող ազդեցությամբ, անհատական իրավական ակտ է, որն ընդունվում է վարչական մարմինների կամ վարչական մարմնի անունից վարչական ակտ ընդունելու իրավասությամբ օժտված սուբյեկտի կողմից՝ իրենց իրավասությունների իրականացման ընթացքում, կոնկրետ անձի (անձանց խմբի) համար իրավունքների, իրավական կարգավիճակի կամ պարտականությունների սահմանման, փոփոխման, հաստատման, կամ դադարեցման նպատակով, ինչպես նաև կարող է ուղղված լինել այդպիսի իրավական հետևանքներ առաջացնելուն:

Հիմնաբառեր. վարչական ակտ, սահմանում, հասկացություն, վարչական մարմին, տարր, իրավունք, պարտականություն:

Ներածություն

Վարչական իրավունքը հանրային իրավունքի առավել տարածված ճյուղերից մեկն է, որի շրջանակներում առանցքային դերակատարում ունի վարչական ակտի ինստիտուտը:

Սույն աշխատանքի ուսումնասիրության օբյեկտը վարչաիրավական հարաբերություններն են, որոնք ծագում են վարչական ակտի հասկացության սահմանման արդյունքում և այդ հասկացության տարրերի կենսագործումից:

Վարչական ակտի հասկացության վերաբերյալ թե՛ ՀՀ գործող օրենսդրական դաշտում, թե՛ տեսական ընկալմամբ առկա է սահմանումներ, որոնք ոչ ամբողջական են ամփոփում այս ինստիտուտի էությունը:

Սույն հոդվածով փորձ է արվելու՝ իրավական հետազոտության հիման վրա սահմանել վարչական ակտի կատարելագործված հեղինակային հասկացություն:

Մեթոդ

Սույն ուսումնասիրության մեթոդական հիմքը ձևավորվում է ֆորմալ տրամաբանական և ֆորմալ իրավական մեթոդներով, համակարգային կառուցվածքային, տեխնիկական, համեմատական և իրավական վերլուծության մեթոդներով, որոնք օգտագործվել են ուսումնասիրության, համակարգման, հասկացությունների և իրավական բովանդակությունների բացահայտման ընթացքում:

Արդյունքներ

Հայաստանի Հանրապետության գործող օրենսդրությունը սահմանում է, որ վարչական ակտն արտաքին ներգործություն ունեցող այն որոշումը, կարգադրությունը, հրամանը կամ այլ անհատական իրավական ակտն է, որը վարչական մարմինն ընդունել է հանրային իրավունքի բնագավառում կոնկրետ գործի կարգավորման նպատակով, և ուղղված է անձանց համար իրավունքներ և պարտականություններ սահմանելուն, փոփոխելուն, վերացնելուն կամ ձանաչելուն (Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին ՀՀ օրենք, հոդվ. 53, կետ 1):

Վերոգրյալ իրավանորմի լույսի ներքո, անդրադառնալով վարչական ակտի հասկացությանը, անհրաժեշտ է արձանագրել, որ Հայաստանի Հանրապետության իրավական համակարգում վարչական ակտի հասկացությունից բխում են հետևյալ տարրերը.

1) վարչական ակտը պաշտոնական գրավոր փաստաթուղթ է (բացառությամբ բանավոր և այլ ձևի վարչական ակտերի), որը չի կարևոր պարունակել նորմեր և նախատեսում է պարտադիր երաշխավորման, պահպանության, պաշտպանության, կատարման կամ կիրառման ենթակա կանոններ՝ դրանում ուղղակիորեն նշված կամ անձանց համար, այսինքն՝ հստակորեն որոշակի հասցեատեր,

2) վարչական ակտն ընդունվում է վարչական մարմինների կողմից, որոնք թվարկված են ՀՀ գործող օրենսդրության մեջ,

3) վարչական ակտն ունի արտաքին ներգործություն, նրա հասցեատերն այնպիսի անձ է, որն աշխատանքային, կազմակերպական, ենթակայական կամ այլ ուղղակի կապի մեջ չի կարող գտնվել վարչական ակտն ընդունած մարմնի հետ,

4) վարչական ակտն ընդունվում է հանրային իրավունքի բնագավառում, այն միակողմանի կամարտահայտում է, որի հիմքում ընկած են հատուկ իրավական նորմերը,

5) վարչական ակտն ընդունվում է կոնկրետ և որոշակի գործի կարգավորման նպատակով, այն ուղղված է կոնկրետ գործի կարգավորմանը,

6) վարչական ակտն ուղղակի իրավական հետևանքներ է առաջացնում կամ կարող է ուղղված լինել այդօրինակ հետևանքների առաջացմանը:

ՀՀ վճռաբեկ դատարանը նախկինում կայացրած որոշմամբ անդրադառնալով վերոգրյալ իրավական դատողություններին արձանագրել է, որ «յուրաքանչյուր գործով վարչական ակտի հատկանիշների պարզաբանման համար դատարանը պետք է գնահատի վիճարկվող ակտի անհատական ակտ լինելու, վարչական մարմնի կողմից ընդունված լինելու, արտաքին ներգործություն ունենալու, հանրային իրավունքի բնագավառում ընդունված լինելու, կոնկրետ գործի կարգավորման նպատակ հետապնդելու, անձի համար իրավունքներ և պարտականություններ սահմանելու հանգամանքների միաժամանակյա առկայությունը» («Օլիմպ» արտադրական կոոպերատիվն ընդդեմ ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեի թիվ ՎԴ/4538/05/09 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 29.10.2010 թվա-

կանի որոշում):

Մեկ այլ որոշմամբ ՀՀ վճռաբեկ դատարանը զարգացնելով վերոգրյալ իրավական դատողությունները արձանագրել է, որ «վարչական ակտին բնորոշ կարևորագույն հատկանիշն այն է, որ վարչական ակտն անհատական իրավական ակտ է. այն պաշտոնական գրավոր փաստաթուղթ է (բացառությամբ «վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 54-րդ հոդվածով նախատեսված բանավոր և այլ ձևի վարչական ակտերի), որը չի պարունակում իրավական նորմեր և սահմանում է պարտադիր ճանաչման, պահպանության, պաշտպանության, կատարման կամ կիրառման ենթակա իրավունքներ, պարտականություններ, սահմանափակումներ կամ այլ վարքագծի կանոններ միայն դրանում ուղղակիորեն անհատապես նշված կամ նախատեսված ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց համար» (վարդիթեր Ավոյանն ընդդեմ Երևանի քաղաքապետարանի թիվ ՎԴ/2659/05/14 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 22.04.2016 թվականի որոշում):

Հետագայում ՀՀ վճռաբեկ դատարանը, վերափոխելով նախկինում արտահայտած դիրքորոշման մի մասը և զարգացնելով մյուս մասը, տարածական մեկնաբանելով «ուղղված է» ձևակերպումը արձանագրել է, որ «փաստաթուղթը պետք է որակվի որպես վարչական ակտ ինչպես այն դեպքում, երբ դրանով ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձանց համար առաջանում են ուղղակի հետևանքներ, այնպես էլ այն դեպքում, երբ ուղղված (միտված) են այդ հետևանքների առաջացմանը և ակներև է, որ դրանում արձանագրված խախտումներն ինքնին վատթարացնում են վերջիններիս իրավական կամ փաստացի դրությունը:

Այսինքն՝ վարչական ակտի որակումն օրենսդիրը պայմանավորել է ոչ թե դրանով ուղղակի իրավունքներ և պարտականություններ սահմանելու, փոփոխելու, վերացնելու կամ ճանաչելու հանգամանքով, այլ միայն նշված իրավական հետևանքների առաջացմանն ուղղված լինելու հանգամանքով» (ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 17.12.2021 թվականին թիվ ՎԴ/11082/05/20 վարչական գործով կայացված նախադեպային որոշում):

Տարբեր երկրներում, պայմանավորված իրավընկալման մեթոդիկայով, օրենսդրական և դոկտրինալ մակարդակով, տարբեր կերպ են սահմանում վարչական ակտի հասկացությունը, որպիսի հանգամանքով պայմանավորված տարբեր երկրներում վարչական ակտը՝ որպես իրավական ակտի առանձին տարատեսակ, իրավական տարբեր առանձնահատկություններ ունի:

Վարչական ակտի սահմանումը տրվել է նաև Եվրոպայի Միության նախարարների խորհրդի կողմից անդամ երկրների լավ կառավարման վերաբերյալ թիվ Դրդըզստանի CM/Rec(2007)7 առաջարկով:

Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության «վարչական վարույթի մասին» օրենքի (ընդունվել է 25-ը մայիսի 1976 թվականի) 35-րդ հոդվածի համաձայն՝ վարչական ակտը ցանկացած հրաման, որոշում կամ այլ ինքնիշխան միջոց է, որը մարմինը ընդունել է հանրային իրավունքի ոլորտում

անհատական գործը կարգավորելու համար, և որն ուղղված է արտաքին աշխարհի վրա ուղղակի իրավական հետևանքներ թողնելուն:

Մոլդովայի Հանրապետության վարչական օրենսգրքի (ընդունվել է 19 հուլիսի 2018 թվականի N° 116) 10-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ անհատական վարչական ակտը հանրային իշխանության մարմնի կողմից հանրային իրավունքի բնագավառում եզակի դեպքի կարգավորման համար ընդունվող ցանկացած կարգադրություն, որոշում կամ այլ պաշտոնական միջոց է՝ հանրային իրավական հարաբերությունների ստեղծման, փոփոխման կամ դադարեցման միջոցով ուղղակի իրավական հետևանքներ առաջացնելու նպատակով:

Դրըզգստանի Հանրապետության «Վարչական գործերի վարման կարգի, դրանց հաշվառման մատյանի, վարչական ակտերի հաշվառման մասին» օրենքի 2-րդ հոդվածի համաձայն՝ վարչական ակտը վարչական մարմնի կամ դրա պաշտոնատար անձի ակտ է, որը միաժամանակ օժտված է հանրային-իրավական և անհատական-որոշակի հատկանիշներով, ունի արտաքին ազդեցություն, չունեն ներգերատեսչական բնույթ և առաջացնում են իրավական հետևանքներ, մասնավորապես՝ հաստատում, փոփոխում կամ դադարեցնում են դիմողի և (կամ) շահագրգիռ անձի իրավունքներն ու պարտականությունները:

Թեև Ռուսաստանի Դաշնության իրավահամակարգում միասնական վարչական ակտ հասկացությունը բացակայում է, այնուամենայնիվ «Վարչական ընթացակարգերի մասին» դաշնային օրենքի նախագիծը տալիս է վարչական ակտի իրավական սահմանումը: Նման ակտը համարվում է կոլեգիալ մարմնի կամ պաշտոնատար անձի կողմից կոնկրետ վարչական գործի քննարկման ընթացքում ծագած որոշակի հարցերի լուծման իրավապահ ձև:

Ավստրիայի Հանրապետությունում գործող իրավակարգավորման համաձայն՝ վարչական ակտ է հանդիսանում՝ որոշումը կամ միջոցը, որը վարչական մարմինը կայացրել է իր պաշտոնական լիազորություններն իրականացնելիս, պաշտոնապես և օրենքի ուժով, անհատապես նույնականացված անձանց հետ կապված իրավական հարաբերությունների վերաբերյալ:

Ֆրանսիական իրավունքը վարչական ակտի տեսակի հարցը քննարկելիս այն բաժանում է երկու տեսակի՝ ա) միակողմանի վարչական ակտ և բ) վարչական պայմանագիր:

Ֆրանսիայի Հանրապետության իրավահամակարգում վարչական ակտի հասկացությունը բնորոշվում է հետևյալ կերպ. «Միակողմանի վարչական ակտը վարչական մարմնի կողմից միակողմանիորեն ընդունված իրավական ակտ է, որը փոփոխում կամ հրաժարվում է փոխել կառավարվող անձանց իրավունքները կամ պարտականությունները՝ անկախ նրանց համաձայնությունից»:

Վարչական ակտն իրավական ակտ է, որը բխում է վարչական մարմնից և ուղղված է ընդհանուր շահերի ապահովմանը: Այն պետք է համապատասխանի վարչական օրինականությունը կազմող իրավական նորմերի ամբողջությանը»:

Կարևոր առանձնահատկություն ունի այս ոլորտում ֆրանսիական օրենսդրությունը, որը վարչական մարմին է դիտում նաև իրավաբանական անձանց, որոնք կարող են օրենքի ուժով այս կամ այն անհատական իրավական ակտ կայացնել:

Եվրոպայի Խորհրդի նախարարների կոմիտեն անդամ երկրներին լավ կառավարման վերաբերյալ իր թիվ CM/Rec (2007)7 առաջարկության մեջ արձանագրել է, որ «վարչական որոշումներ» նշանակում է կարգավորող, ոչ նորմատիվ որոշումներ, որոնք ընդունվում են պետական մարմինների կողմից հանրային իշխանության իրավասությունների իրականացման ընթացքում (Recommendation CM/Rec (2007)7)

Ինչպես արդեն նախորդիվ նշվեց՝ վարչական ակտը որպես միջոց ընդունվում է վարչական մարմնի կողմից հանրային իրավունքի ոլորտում ներազդման ենթակա կոնկրետ դեպքը կարգավորելու համար:

Դրա նախադրյալը հանրային իրավունքով նախատեսված գերատեսչական միջոցի առկայությունն է:

Քննարկում

Ավաճի համատեքստում ամփոփելով վերոգրյալ ամբողջ դատողությունները ՀՀ գործող օրենսդրությամբ սահմանված չափորոշիչներով հիմնավորվում է վարչական ակտի ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված հասկացության տեսական ընկալման հետևյալ իրավական չափանիշները.

- Վարչական ակտը պետք է ունենա արտաքին դրսևորում և ոչ մի կերպ չպետք է շոշափի ներքին ծառայողական կամ ենթակայական հարցեր:
- Վարչական ակտը կարող է դրսևորվել միայն անհատական իրավական ակտի ձևով և չի կարող նախատեսել նորմատիվային ձևակերպումներ, այսինքն՝ չի կարող պարունակել վարքագծի պարտադիր կանոններ անորոշ թվով անձանց համար:
- Վարչական ակտը կարող է ընդունվել միայն ՀՀ գործող օրենսդրությամբ որպես վարչական մարմին որակվող իրավունքի հատուկ սուբյեկտի կողմից:
- Վարչական ակտը կարող է կարգավորել միայն հանրային իրավահարաբերություններ կարգավորող հարց և չի կարող բխել մասնավոր իրավունքի բնագավառից, այսինքն՝ այն կարող է կարգավորել վարչական մարմինների և անձանց միջև ձևավորված հարաբերությունները, որը բխում է վարչական մարմինների իրավասությունների իրացումից:
- Վարչական ակտը կարող է կարգավորել միայն կոնկրետ գործը և չի կարող նախատեսել վարքագծի համընդհանուր կանոններ:
- Վարչական ակտը կարող է անձանց համար սահմանել, փոփոխել, վերացնել, ձանաչել իրավունքներ և պարտականություններ կամ կարող է ուղղված լինել այդպիսի իրավունքների և պարտականությունների սահմանմանը, փոփոխմանը, վերացմանը կամ ձանաչմանը:

Անփոփելիով միջազգային իրավական փորձը վարչական ակտի հասկացության ընկալման էության վերաբերյալ, ինչպես նաև համադրելով այն ՀՀ գործող օրենսդրության մեջ տեղ գտած հասկացության բացերի հետ, տանք վարչական ակտի հասկացությանը բնորոշ տարրերի հետևյալ դասակարգումը.

- 1. Վարչական ակտը պետք է ընդունվի օրենքով սահմանված ձևին համապատասխան.** այսինքն՝ այն պետք է համապատասխանի ֆորմալ տրամաբանության պահանջներին, որպեսզի պայմանների պահպանման պարագայում վարչական ակտը որակվի որպես հատուկ տիպի ակտ (վարչական ակտ):
- 2. Վարչական ակտը պետք է ունենա արտաքին իրավական դրսևորում.** վարչական ակտի արտաքին իրավական դրսևորման մեջ ընկալվում է այն փաստական հանգամանքը, որ վարչական ակտը չպետք է ուղղված լինի ընդունող մարմնի ներքին խնդրի լուծմանը, այլ պետք է իրավական ազդեցություն ունենա վարչական մարմնից դուրս, անձի կամ անձանց խմբի վրա: Այն ոչ մի կերպ չպետք է շոշափի ներքին ծառայողական կամ ենթակայական հարցեր:
- 3. Վարչական ակտն ունի կարգավորող ազդեցություն.** հիշյալ տարրի էությունից բխում է, որ վարչական ակտն իր էությամբ ուղղված է կոնկրետ դեպքի շրջանակներում կոնկրետ հարաբերությունը կարգավորելուն, այլ կերպ ասած ուղղված է արատրակտ բնույթի իրավահարաբերությունը կազույալացնելուն, որի տրամաբանության ներքո արդեն դրսևորվում է կարգավորող ազդեցությունը, որը չի կարող կրել համընդհանուր և մասնավոր բնույթ:
- 4. Վարչական ակտն հանդիսանում է անհատական իրավական ակտ.** վարչական ակտը կարող է կարգավորել միայն կոնկրետ գործը և չի կարող նախատեսել վարքագծի համընդհանուր կանոններ, որոնք բնորոշ են նորմատիվ իրավական ակտերին:
- 5. Վարչական ակտը կարող է ընդունվել միայն վարչական մարմնի կամ դրա համար համապատասխան լիազորությամբ օժտված սուբյեկտի կողմից:**

Այս հայեցակարգը արմատապես տարբերվում է ներկայումս ՀՀ-ում գործող իրավահամակարգում տեղ գտած այն սահմանումից, ըստ որի վարչական ակտը կարող է ընդունվել միայն վարչական մարմնի կողմից:

Ըստ մեր կողմից ներկայացվող դատողության՝ վարչական ակտը կարող է ընդունվել ոչ միայն վարչական մարմնի կողմից, այլև դրա համար լիազորված սուբյեկտների կողմից, որպեսզի փաստական հանգամանքը ամբողջությամբ բխի իրավական տրամաբանությունից, իսկ ներկայիս կարգավորումը փորձում է բավականին լայն մեկնաբանել՝ պայմանավորված դրա կիրառելիությամբ:

Օրինակ՝

Իրավիճակ առաջին՝ Երևանի քաղաքապետը իրավասու է կայացնել անձանց վարչական պատասխանատվության ենթարկելու մասին վարչական

ակտեր: Վերջինս լիազորված է իր այդ իրավասությունը փոխանցել այլ պաշտոնատար անձի, ով սակայն չի ներառվում վարչական մարմին հասկացության տրամաբանության մեջ:

Իրավիճակ երկրորդ՝ համայնքի ղեկավարը հանդիսանում է համայնքի տարածքում առկա գերեզմանատների կառավարիչը: Վերջինս իր այդ լիազորությունը կարող է փոխանցել Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով ստեղծված ոչ առևտրային կազմակերպությանը: Ստեղծված կազմակերպությունը (Բնակչության հատուկ սպասարկման ՀՈԱԿ) տրամադրում է, օրինակ, վրահուղարկման թույլտվություն կամ գերեզմանատան տնօրինությունը տրամադրում է գերեզմանի վկայական: Նման իրավիճակում օբյեկտիվորեն առաջ է գալիս մի տեսակետ, ըստ որի վարչական ակտը չի կարող կայացվել միայն վարչական մարմնի կողմից և կարող է կայացվել պետաիրավական իրավագործությամբ օժտված իրավունքի սուբյեկտի կողմից:

6. Վարչական ակտը պետք է հանդիսանա հանրային իրավունքում պետաիրավական լիազորությունների իրականացման արդյունք.

Հիշյալ տարրի էությունը դրսևորվում է այն դատողության լույսի ներքո, որ վարչական մարմնի ցանկացած գործունեություն պետք է արտոնված լինի օրենքով և վերջինս վարչական ակտ կայացնելիս պետք է իրացնի իր կոնկրետ սահմանված իրավասությունը:

Վարչական ակտերի միջոցով առաջացող կազուալ իրավահարաբերություններին լուծում տալու վարչական ակտի գործառույթը կենսագործվում է մի շարք սկզբունքների հիման վրա, որոնց շարքում իր ուրույն տեղն ունի արտոնման սկզբունքը կամ այլ կերպ ասած լիազորման սկզբունքը:

Արտոնումն իրավունքի գերակայության առանցքային տարր է և արտոնման ինստիտուտը նպատակ է հետապնդում ապահովել իրավունքի գերակայությունը: Այս համատեքստում իրավունքի գերակայության ապահովումն իրենից ենթադրում է, որ վարչական մարմինը կարող է գործել և սահմանափակել անձի ազատությունը միայն այն ժամանակ, երբ նա լիազորված է դրա համար: Այսինքն՝ վարչական մարմնի գործողությունները պետք է արտոնված լինեն ինչ-որ իրական աղբյուրով:

Այսպիսով, վարչական իրավունքի ոլորտը կանոնակարգող իրավական ակտերը պետք է նախատեսեն իրավական դրույթ, թե որ պաշտոնատար անձինք կարող են իրականացնել օրենքով պատվիրակված լիազորություններ և ինչպես պետք է գնահատել այդ լիազորությունների ծավալը:

Այն պարագայում, երբ որոշակի լիազորություններ են պատվիրակվում պաշտոնատար անձանց կամ հաստատություններին, այդ պարտականությունները և հայեցողական լիազորությունները պաշտոնատար անձի համար անձնական են:

7. Վարչական ակտը պետ է վերաբերի կոնկրետ անձի կամ կոնկրետ անձանց խմբի.

Վարչական ակտը չի կարող նախատեսել համընդհանուր վարքագծի կանոններ այլ պետք է ունենա կոնկրետ անձի կամ անձանց խմբի իրավունք-

ները շոշափող բույթ:

8. Վարչական ակտը առաջացնում է իրավունքներ, իրավական կարգավիճակ կամ պարտականություններ սահմանման, փոփոխման, հաստատման, կամ դադարեցման իրավական հետևանք, կամ ուղղված է այդպիսի իրավական հետևանքներ առաջացնելուն:

Վերոգրյալ տարրի լույսի ներքո ակնադիտական է այն հայեցակարգը, ըստ որի ՀՀ գործող օրենսդրությունը խոսում է միայն իրավունքներ և պարտականություններ առաջացնելու ինստիտուտի մասին, սակայն վարչական ակտով սահմանվում է նաև իրավական կարգավիճակ, որը կարող է իրենից չենթադրել որևէ իրավունք կամ պարտականություն, հետևապես այդ տարրի նախատեսումը նույնպես արդիական է գործող իրավակարգավորման մեջ:

Օրինակ՝ նախագահի հրամանագրով, որևէ անձի շնորհվում է վաստակավոր արտիստի կոչում կամ նախարարի հրամանով հաստատվում է հաշմանդամության կարգ:

Հատկանշական է նաև, որ վարչական ակտ պետք է որակել ոչ միայն այն անհատական իրավական ակտը, որը ուղղակի կերպով սահմանում, փոփոխում, հաստատում կամ դադարեցնում է իրավունքներ, պարտականություններ կամ իրավական կարգավիճակ, այլև այն անհատական իրավական ակտը, որը ուղղված է այդպիսի հետևանքներ առաջացնելուն և կարող է առաջացնել այդօրինակ հետևանքներ:

Անփոփելիով հողվածում տեղ գտած դատողությունները վարչական ակտի տեսական, իրավական և միջազգային ընկալումների վերաբերյալ՝ հարկ է սահմանել վարչական ակտի հետևյալ հասկացությունը. «Վարչական ակտն օրենքով սահմանված ձևին համապատասխան ընդունված, արտաքին դրսևորմամբ, կարգավորող ազդեցությամբ անհատական իրավական ակտ է, որն ընդունվում է վարչական մարմինների կամ վարչական մարմնի անունից վարչական ակտ ընդունելու իրավասությամբ օժտված սուբյեկտի կողմից իրենց իրավասությունների իրականացման ընթացքում, կոնկրետ անձի (անձանց խմբի) համար իրավունքների, իրավական կարգավիճակի կամ պարտականությունների սահմանման, փոփոխման, հաստատման կամ դադարեցման նպատակով, ինչպես նաև կարող է ուղղված լինել այդպիսի իրավական հետևանքներ առաջացնելուն:

Սույն հողվածի արդյունքը դրսևորվում է ներպետական և միջազգային իրավական փորձի ամփոփմամբ, որի արդյունքում, բացահայտելով ներպետական օրենսդրության մեջ հասկացության և այլ աղբյուրներում ամրագրված հասկացությունների տարրերը, ինչպես նաև դրանց գնահատման արդյունքում միասնական հասկացության սահմանումը, որով հողվածը հասել է իր առջև դրված նպատակին, այն է՝ ներպետական և միջազգային իրավական փորձի հիման վրա վարչական ակտի հեղինակային և կատարելագործված հասկացության սահմանումը:

Եզրակացություն

Անփոփելիով հողվածի արդյունքները՝ նպատակահարմար է արձանագրել հետևյալ եզրահանգումները.

1. Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեն անդամ երկրներին լավ կառավարման վերաբերյալ իր թիվ CM/Rec (2007)7 առաջարկության մեջ արձանագրել է. «Վարչական ակտը հասկացության առանցքային տարր է հանդիսանում. վարչական ակտն ունի կարգավորող ազդեցություն, որը ներպետական իրական համակարգում ամբողջական արտացոլված չէ»:
2. ՀՀ գործող օրենսդրությունը չի նախատեսում վարչական ակտի հասկացության այն առանցքային բնորոշ տարրը, ըստ որի վարչական ակտը ոչ միայն կարող է սահմանել, փոփոխել, հաստատել կամ դադարեցնել իրավունքներն ու պարտականությունները, այլև իրավական կարգավիճակը:
3. ՀՀ գործող օրենսդրությունը չի նախատեսում վարչական ակտի հասկացության այն առանցքային բնորոշ տարրը, ըստ որի վարչական ակտը կարող է կայացվել ոչ միայն հենց վարչական մարմինների կողմից, այլ նաև վարչական մարմնի անունից վարչական ակտ ընդունելու իրավասությամբ օժտված սուբյեկտի կողմից՝ իրենց իրավասությունների իրականացման ընթացքում (օրինակ՝ Երևանի քաղաքապետը վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքի 219.1-րդ հոդվածի ուժով իրավասու է պատվիրակել այլ անձի կայացնել «Վարչական տույժ նշանակելու մասին» որոշումներ):
4. Վերոգրյալի համատեքստում ՀՀ գործող օրենսդրության մեջ անհրաժեշտ է կատարել փոփոխություն՝ սահմանելով վարչական ակտի առավել կատարելագործված հասկացություն, որը բխում է թե՛ իրավական տրամաբանությունից, թե՛ Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի առաջարկությունից, մասնավորապես՝ անհրաժեշտ է սահմանել հետևյալ իրավական հասկացությունը՝ վարչական ակտն օրենքով սահմանված ձևին համապատասխան ընդունված, արտաքին դրսևորմամբ, կարգավորող ազդեցությամբ անհատական իրավական ակտ է, որն ընդունվում է վարչական մարմինների կամ վարչական մարմնի անունից վարչական ակտ ընդունելու իրավասությամբ օժտված սուբյեկտի կողմից իրենց իրավասությունների իրականացման ընթացքում, կոնկրետ անձի (անձանց խմբի) համար իրավունքների, իրավական կարգավիճակի կամ պարտականությունների սահմանման, փոփոխման, հաստատման, կամ դադարեցման նպատակով, ինչպես նաև կարող է ուղղված լինել այդպիսի իրավական հետևանքներ առաջացնելուն:

Օգտագործված գրականության ցանկ

- Թիվ ՎԴ/11082/05/20 վարչական գործով ՀՀ վճարելի դատարանի 17.12.2021 թվականի որոշում:
- Թիվ ՎԴ/2659/05/14 վարչական գործով ՀՀ վճարելի դատարանի 22.04.2016 թվականի որոշում:
- Թիվ ՎԴ/4538/05/09 վարչական գործով ՀՀ վճարելի դատարանի 29.10.2010 թվականի որոշում:
- ՀՀ սահմանադրություն՝ ընդունված 05.07.1995թ. (2015 թվականի փոփոխություններով):
Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին ՀՀ օրենք՝ ընդունված 18.02.2004 թվականին, ՀՀԳՏ 2004.03.31/18(317) Հոդ.413
- Административный кодекс Республики Молдова*, принят 19.07.2018. https://continent-online.com/Document/?doc_id=38575176
- Закон Кыргызской Республики *Об основах административной деятельности и административном производстве*, принят 31.07.2015. <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111254>
- Проект Федерального закона N 64090-3 *Об административных процедурах* (ред., внесенная в ГД ФС РФ, текст по состоянию на 28.02.2001)
<https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=PRJ&n=30180#mBR6LjTW9nHQqGGM>
- Law of the Republic of Austria «*On General Administrative Procedures*», adopted on 01.01.1991. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10005768>
- Recommendation* CM/Rec(2007)7 of the Committee of Ministers to member states on good administration՝ CM/Rec(2007)7, 20.06.2007 <https://rm.coe.int/16807096b9>
- Das deutsche Gesetz “ *Verwaltungsverfahrensgesetz* “ wurde am 25.05.1976 verabschiedet. <https://www.gesetze-im-internet.de/vwvfg/BjNR012530976.html>
- Le code de justice administrative de la République Française*, adopté le 03.05.2002. https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000033239446

References

- Tiv VD/4538/05/09 varchakan gorcov *HH vchrabek datarani 29.10.2010 tvakani voroshum* [Decision of the RA Court of Cassation] (In Arm.)
- Tiv VD/2659/05/14 varchakan gorcov *HH vchrabek datarani 22.04.2016 tvakani voroshum* [Decision of the RA Court of Cassation] (In Arm.)
- Tiv VD/11082/05/20 varchakan gorcov *HH vchrabek datarani 17.12.2021 tvakani voroshum* [Decision of the RA Court of Cassation] (In Arm.)
- HH sahmanadrutyun* [RA constitution] yndunvac 05.07.1195t (2015 tvakani popoxutyunnerov) (In Arm.)
- Varcharautyan himunqneri ev varchakan varuyti masin HH orenq* [On Fundamentals of Administration and Administrative Proceedings], yndunvac 18.12.2004 tvakanin, HHPT 2004.03.31/18(317) Hod.413 (In Arm.)
- Administrativni kodeks Respubliki Moldova*, Prinyat 19.07.2018. [The Administrative Code

- of the Republic of Moldova] (In Rus.)
- Zakon Kirgizskoi Respubliki *Ob osnovnix administrativnoi deitelnosti I administrativnom proizvodstvom* [Law of the Republic of Kyrgyzstan on the Basics of Administrative Activities and Administrative Procedures], Prinyat 31.07.2015. (In Rus.)
- Proekt Federalnogo zakona N 64090-3 *Ob administrativnykh protsedurakh* [Draft Federal Law N 64090-3 On Administrative Procedures], (red., vnesennaya v GD FS RF, tekst po sostoyaniyu na 28.02.2001) (In Rus.)
- Law of the Republic of Austria “*On General Administrative Procedures*”, adopted on 01.01.1991. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnorme&Gesetzesnummer=10005768> (In Eng.)
- Recommendation* CM/Rec(2007)7 of the Committee of Ministers to member states on good administration` CM/Rec(2007)7, 20.06.2007 <https://rm.coe.int/16807096b9> (In Eng.)
- Das deutsche Gesetz *Verwaltungsverfahrensgesetz* [The German Law On Administrative Proceedings] wurde am 25.05.1976 verabschiedet <https://www.gesetze-im-internet.de/vwvfg/BJNR012530976.html> (In Ger.)
- Le code de justice administrative de la République Française* [The Code of the French Republic On Administrative Justice], adopté le 03.05.2002 https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000033239446

Завен Смбалян

*Соискатель Европейского университета в Армении,
Начальник отдела по расследованию дел
об административных правонарушениях юридического
управления аппарата мэрии Еревана
Эл. адрес: zaven.smbatyan@yerevan.am*

ТЕОРЕТИКО–ПРАВОВЫЕ ВОПРОСЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПОНЯТИЯ АД–МИНИСТРАТИВНОГО АКТА В КОНТЕКСТЕ ВНУТРИГОСУДАРСТВЕННОГО И МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ

В статье подробно обсуждаются виды и правовые вопросы определения понятия административного акта.

Целью данной статьи является определение понятия административного акта на основе правового исследования, а также четкое закрепление этого понятия в действующем законодательном поле РА на основе международного и внутригосударственного теоретического и практического опыта.

В статье обсуждается вопрос, который в той или иной степени был отражен в работах разных авторов, но не был предметом отдельного комплексного научного обсуждения и правового анализа проблем, возникающих вокруг института, составляющего содержание темы, что было попыткой сделать в данной работе.

Ценность и практическая значимость данной работы, а также её новизна

проявляются в правовом опыте различных стран по определению понятия административного акта, по предложению Комитета министров Совета Европы, а также в решениях кассационного суда РА, в результате которых в статье обосновано суждение, согласно которому административный акт является индивидуальным правовым актом, принятым в соответствии с установленной законом формой, с внешним проявлением и регулирующим влиянием, который принимается административными органами или субъектом, наделенным полномочиями принимать административный акт от имени административного органа, в целях установления, изменения или прекращения прав, правового статуса или обязанностей для конкретного лица (группы лиц) при осуществлении ими своих полномочий, а также может быть направлен на возникновение таких правовых последствий.

Ключевые слова: административный акт, определение, понятие, административный орган, элемент, право, обязанность.

Zaven Smbatyan

*Applicant of the European University in Armenia,
Head of the Department for Investigation of
Cases on Administrative Violations of the Legal
Department of the Yerevan Municipality Staff
Email: zaven.smbatyan@yerevan.am*

THEORETICAL BASIS OF DEFINING THE CONCEPT OF ADMINISTRATIVE ACT IN THE CONTEXT OF DOMESTIC AND INTERNATIONAL LEGAL REGULATIONS

The article is devoted to the types and legal issues of defining the concept of an administrative act.

The purpose of this article is to define the concept of an administrative act on the basis of research into law, as well as to clearly consolidate this concept in the current legislative field of the Republic of Armenia on the basis of international and domestic theoretical and practical experience.

The article discusses an issue that has been reflected to some extent in works of various authors, but has not been the subject of separate comprehensive scientific research and legal analysis of the problems arising around the institute that makes up the content of the topic, which we attempted to do in this work.

The value and practical significance of this work, as well as its novelty, are manifested in the legal experience of various countries in defining the concept of an administrative act, at the suggestion of the Committee of Ministers of the Council of Europe, as well as in the judgments of the Court of Cassation of the Republic of Armenia, as a result of which the article substantiates the judgment according to which an administrative act is an individual legal act adopted in accordance with a corresponding established procedure, an external manifestation

and regulatory influence, which is adopted by administrative bodies or a subject authorized to adopt an administrative act on behalf of an administrative body in order to establish, change or terminate rights, a legal status or obligations for a particular person (or a group of people) in the exercise of their powers, and may also be directed to the occurrence of such legal consequences.

Key words: administrative act, definition, concept, administrative body, element, right, obligation

Հոդվածը խմբագրություն է ներկայացվել՝ 2023թ. ապրիլի 13-ին:

Հոդվածը հանձնվել է գրախոսման՝ 2023թ. ապրիլի 17-ին:

Հոդվածն ընդունվել է տպագրության՝ 2023թ. մայիսի 10-ին: